

Шляхи підвищення ефективності будівництва в умовах формування ринкових відносин, вип.42, економічний, 2019

УДК 69.003.12

А.Л. Скрипник,
канд. екон. наук, доцент¹
ORCID: 0000-0002-4461-9433,

А.М. Іванченко,
канд. екон. наук, доцент²

¹ДП «Український науково-дослідний і проектно-конструкторський інститут будівельних матеріалів та виробів» Мінрегіону України
²Національний університет водного господарства та природокористування

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОГРАМ У СФЕРІ БУДІВНИЦТВА В УМОВАХ ЦИКЛІЧНОСТІ ЕКОНОМІКИ

Стаття присвячена визначенню впливу циклічності на розвиток економіки України і реалізацію державних інвестиційних програм у будівництві.

Метою статті є обґрунтування доцільності державного антициклічного регулювання будівництва шляхом реалізації державних інвестиційних програм та розробка пропозицій щодо структури і порядку формування відповідного організаційно-економічного механізму. Для цього слід визначити вплив циклічності на показники розвитку будівельної галузі та дослідити характер зв'язку ВВП будівництва України з показниками інвестиційної активності та розглянути перелік державних інвестиційних програм, які пов'язані із будівництвом.

Основними показниками, які обрано для визначення економічних циклів є ВВП, ВВП будівництва. Здійснено огляд державних інвестиційних програм, які прямо або опосередковано пов'язані із будівництвом, визначено способи і методи їх державного регулювання. Державна підтримка реалізації інвестиційних проектів надається шляхом: співфінансування за рахунок коштів державного бюджету, надання державних гарантій відповідно до законодавства на кредитні кошти для реалізації інвестиційних проектів, кредитування за рахунок коштів державного бюджету, компенсації за рахунок коштів державного бюджету відсотків за кредитами необхідних для реалізації інвестиційних проектів.

Здійснено аналіз джерел фінансування капітальних інвестицій в Україні за 2002-2018 рр., ми визначили, що частка коштів державного і місцевих бюджетів у джерелах фінансування була найбільшою у 2014 р. (15%), 2010, 2017 та 2018 рр. (більше 10%). Причому частка державних вкладень поступово зменшується, тоді як фінансування інвестиційних проектів за рахунок коштів місцевих бюджетів щорічно зростає.

Визначено, що збільшення фінансування державних інвестиційних програм на дні економічного циклу може стимулювати зростання економіки на наступній фазі. Державне регулювання інвестиційними програмами у сфері будівництва є дієвим інструментом антициклічного управління економікою.

Ключові слова: державне регулювання, державні інвестиційні програми, фінансування, будівництво, циклічність, анти циклічне управління.

Вступ. Сьогодні одним з чергових стресових факторів як для світової економіки, так і для економіки України є побоювання чергової економічної кризи. Тоді як світова економіка має значні резерви для подолання кризових явищ, економічна система нашої країни є дуже вразливою з огляду на воєнні дії, політичні і фінансово-економічні зміни останніх років. Слід зазначити, що жодна країна не unikнула впливу економічних криз. Усі країни стикались з економічними циклами, однак в слабзорозвинених країнах, до яких

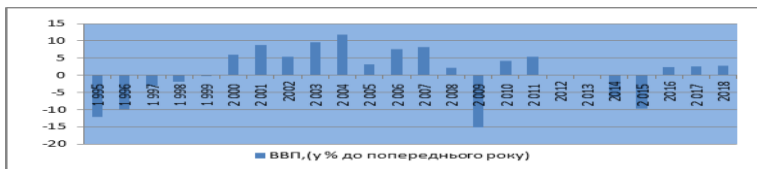
належить і Україна, вплив економічної циклічності під час кризи був найбільш руйнівним. При цьому особливо відчутним такий вплив був саме у вітчизняній будівельній галузі, яка є однією з найбільш циклічних в економіці.

Виходячи із вище зазначеного, можна зробити висновок, що будівельна галузь є вразливою до кризових явищ, потребує розробки комплексу заходів, механізмів та забезпечення нових підходів до вирішення проблем ефективності функціонування будівельної галузі в умовах економічної циклічності, одним із яких може стати реалізація державних інвестиційних програм у сфері будівництва.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми циклічності розвитку будівельної галузі та антициклічного регулювання будівництвом набули широкого висвітлення в працях [1-9], у яких розглянуті механізми впливу циклів на діяльність будівельних підприємств, форми та методи антициклічного управління економікою. Однак при цьому питання реалізації державних інвестиційних програм у різні періоди економічних циклів, а також роль держави у цьому процесі не були висвітлені. Також існує великий блок досліджень, присвячений державному регулюванню будівельної галузі, зокрема можемо виділити праці [10-15] однак серед них відсутні дослідження, що обґрунтовують необхідність державного регулювання циклічності будівельної галузі шляхом реалізації державних інвестиційних програм та пропонують інструментарій для здійснення такого регулювання.

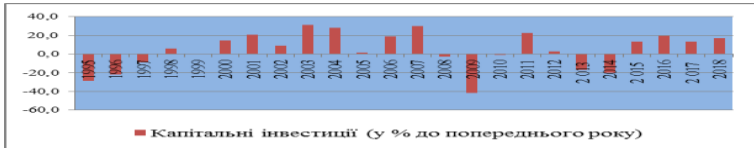
Метою статті є обґрунтування доцільності державного антициклічного регулювання регулювання будівництва шляхом реалізації державних інвестиційних програм та розробка пропозицій щодо структури і порядку формування відповідного організаційно-економічного механізму. Для цього слід визначити вплив циклічності на показники розвитку будівельної галузі та дослідити характер зв'язку ВВП будівництва України з показниками інвестиційної активності та розглянути перелік державних інвестиційних програм, які пов'язані із будівництвом.

Виклад основного матеріалу. Для визначення впливу економічної циклічності на будівельну галузь необхідно спочатку співставити розвиток національної економіки з динамікою інвестиційної активності та розвитком будівельної галузі. Спочатку було проведено співставлення темпів зростання ВВП України у 1995-2018 рр. (рис. 1) з інвестиційною активністю за той самий період (рис.2).

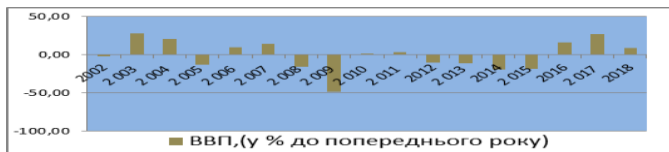
Рис.1 Зростання ВВП України у 1995-2018 рр., % до попереднього року
(Дані Державної служби статистики)

Здійснивши співставлення темпів зростання ВВП із зростанням капітальних інвестицій, можна побачити, що починаючи із 1999 р. чітко спостерігаються цикли Кітчина, які зазвичай тривають 3, але інколи і до 5 років (закінчення вказаних циклів різким мінімумом темпів зростання ВВП і капітальних інвестицій чітко спостерігається у 1995, 1999, 2005 і 2009, 2014 і 2017 рр.

Рис.2 Капітальні інвестиції в Україні у 1995-2018 рр., % до попереднього року (Дані Державної служби статистики)

Також можна простежити і мінімуми циклів Жугляра, які зазвичай відбуваються раз на 7-11 років. На графіку дно таких циклів значно нижче інших (у 1999, 2009 та 2015 рр.). Будівельна галузь в цілому повторює траєкторію руху економіки, тому коливання ВВП будівництва мають найбільші падіння у ті ж самі роки (рис.3).

Рис.3 Зростання ВВП будівництва у 2002-2018 рр., % до попереднього року (Дані Державної служби статистики)

Серед інструментів згладжування циклічних коливань можна виділити державні інвестиційні проекти і програми, а також підтримку державними органами влади інвестиційних проектів. Державна підтримка реалізації інвестиційних проектів надається шляхом: співфінансування за рахунок коштів державного бюджету, надання державних гарантій відповідно до законодавства на кредитні кошти для реалізації інвестиційних проектів, кредитування за рахунок коштів державного бюджету, компенсації за рахунок коштів державного бюджету відсотків за кредитами необхідних для реалізації інвестиційних проектів.

Державний інвестиційний проект [16 ч.1 ст.20¹] - інвестиційний проект, що реалізується шляхом державного інвестування в об'єкти державної власності з використанням державних капітальних вкладень та/або кредитів (позик), залучених державою або під державні гарантії. Відбір інвестиційних проектів здійснюється на конкурсній основі.

Для удосконалення державного регулювання циклічності будівельної галузі і економіки в цілому, нами пропонується використання державної підтримки реалізації інвестиційних проектів у якості важеля, застосування якого має згладжувати прояви економічної циклічності на дні циклу.

Так, під час падіння економіки і на дні циклу, пропонується збільшення обсягів фінансування на реалізацію названих проектів і програм. Наприклад у 2019 році реалізуються проекти:

1. Будівництво сучасного лікувально-діагностичного комплексу національної дитячої спеціалізованої лікарні «Охматдит»;
2. Реконструкція і розширення Національного інституту раку по вул. Ломоносова 33/3 у Голосіївському районі м.Києва;
3. Реконструкція рентген-радіологічного відділення ДУ «Інститут отоларингології ім. проф. О.О. Коломийченка НАМН України»;

4. Завершення реконструкції корпусу для довічно засуджених у ДУ «Полтавська установа для виконання покарань»;

5. Завершення будівництва системи водопостачання у ДУ «Коломийська виправна колонія №41 в Івано-Франківській обл.;

6. Будівництво об'єктів державної системи поводження з радіоактивними відходами у зоні відчуження та інші.

Збільшення обсягів державного фінансування подібних проектів на дні економічного циклу має стимулювати економіку до поступового зростання, а так як більшість інвестиційних проектів, що користуються державною підтримкою, прямо чи опосередковано пов'язані із новим будівництвом, реконструкцією, технічним переоснащенням або капітальним ремонтом будівель і споруд, то реалізація таких програм сприятиме зростанню будівельної галузі також.

Здійснивши аналіз джерел фінансування капітальних інвестицій в Україні за 2002-2018 рр., ми визначили, що частка коштів державного і місцевих бюджетів у джерелах фінансування була найбільшою у 2014 р. (15%), 2010, 2017 та 2018 рр. (більше 10%). Причому частка державних вкладень поступово зменшується, тоді як фінансування інвестиційних проектів за рахунок коштів місцевих бюджетів щорічно зростає (рис.4).

Нами пропонується у період кризи та на дні економічного циклу збільшувати обсяг коштів державного бюджету (у разі дії середньострокових циклів Жюгляра), - місцевих бюджетів (у разі дії короткострокових циклів Кітчина) та державного і місцевих бюджетів разом – у разі дії на економіку довгострокових циклів або у разі значного падіння ВВП.

Збільшення державної підтримки інвестиційних проектів, що користуються державною підтримкою, державне регулювання розвитку інвестиційних програм у сфері будівництва не зможуть зупинити кризи, але можуть суттєво пом'якшити їх наслідки і глибину.

Рис.4 Відсоток коштів державного і місцевих бюджетів у джерелах фінансування капітальних вкладень, % (Дані Державної служби статистики)

Висновки. Визначено вплив економічних циклів на показники розвитку будівельної галузі, зокрема на ВВП будівництва та інвестиційну активність. Виявлено зв'язок ВВП будівництва України з показниками інвестиційної активності, розглянуто перелік державних інвестиційних програм, які пов'язані із будівництвом. Запропоновано здійснювати антициклічну політику держави шляхом стимулювання будівництва на дні економічного циклу через реалізацію державних інвестиційних програм.

Список літератури:

1. Kuznets S. National Income and Capital Formation, 1919–1935. / S. Kuznets - New York, 1938.
2. Abramovitz M. The Nature and Significance of Kuznets Cycles / M. Abramovitz // Economic Development and Cultural Change 9. – 1961. – N 3. – P. 225–248.
3. Хансен Э. Экономические циклы и национальный доход / Э. Хансен. - Финансовая Академия, 2008 - 466 с.
4. Barras R. Building cycles: Growth and instability/ R. Barras. – USA : Oxford, 2009. – 429 p.
5. Saetova A.A. Stroitel'nye tsykly v Rossyy u za rubezhom / Saetova A.A. // Ékonomicheskiye nauky. - 2009. - № 10 (59). - P. 104-109.
6. Ul'yanova O.Yu. Ékonomicheskaya y ynstytutsional'naya pryroda zhylyshchnoho kryzysa y prychny eho voznyknovenyya. / O.YU. Ul'yanova. // Teoryya ékonomicheskoho analiza. – 2012. - №27 (282). - P.9-19
7. Скрипник А.Л. Дослідження впливу економічної циклічності на ефективність роботи підприємств будівельної галузі / А.Л. Скрипник, Ю.В. Дьякова // Будівельне виробництво, №53, 2012. С. 76-82.
8. Захарченко П.В. Довідник по ринку матеріалів для внутрішнього облаштування та оздоблення приміщень (за даними 2017 року)/ П.В. Захарченко, О.М. Гавриш, В.Г. Соха та інші. /за заг. ред. П.В.Захарченка. Вип. 10. - Київ: КНУБА, 2018. - 252с.
9. Ізмайлова К.В. Сутність економічних циклів та їх вплив на фінансову стійкість будівництва / К.В. Ізмайлова, О.Ю. Беленкова, А.А. Моголівець // Наукові праці НДФІ, 2019. – № 2. – С. 138-150.
10. Тимофеева О.А. Державне регулювання галузі будівництва житлової нерухомості. – Рукопис. Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.03 – економіка та управління національним господарством. – Вищий навчальний заклад Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі», Полтава, 2016.
11. Пивоваров К.В. Державне регулювання й стимулювання в сфері житлового будівництва / К. В. Пивоваров. // Державне управління: удосконалення та розвиток № 4, 2009. - Режим доступу: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=250>
12. Мацапура О.В. Передумови державного регулювання ринку публічних закупівель робіт на виконання будівництва зовнішніх мереж./ О.В. Мацапура, Ю.О. Запечна. //Актуальні проблеми економіки. – 2019. – № 5.
13. Селезньова О.О. Дослідження проблем розвитку державного регулювання будівельних підприємств в Україні / О.О. Селезньова // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. - 2015. - №12. - С. 124-128.
14. Беленкова О.Ю. Цифрова трансформація будівництва: механізм взаємодії бізнесу, науки, держави / О. Ю. Беленкова // Будівельне виробництво. 2019. № 66. - С. 30-36.
15. Тимофеева О. А. Державне регулювання будівництва житлової нерухомості в Україні / О. А. Тимофеева // Теорія та практика державного управління : зб. наук. пр. – Х.: ХарПІ НАДУ, 2011. – Вип. 3 (34). – С. 121–126.
16. Бюджетний Кодекс України. [Електрон]/ <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>

References:

1. Kuznets, S. (1938) National Income and Capital Formation, 1919–1935. / S. Kuznets - New York.

2. Abramovitz, M. (1961) The Nature and Significance of Kuznets Cycles. *Economic Development and Cultural Change* 9,3, 225–248.
3. Khansen, E. (2008) Ékonomycheskyye tsykly y natsyonal'nyy dokhod. *Fynansovaya Akademya*
4. Barras, R. (2009) Building cycles: Growth and instability. USA : Oxford.
5. Saetova, A.A. (2009) Stroytel'nye tsykly v Rossyy y za rubezhom. *Ékonomycheskyye nauky*, 10 (59), 104-109.
6. Ul'yanova, O.Yu. (2012) Ékonomycheskaya y ynstytutsyonal'naya pryroda zhylyshchnoho kryzysa y prychny eho voznyknovenyya. *Teoryya ékonomycheskoho analiza*, 27 (282), 9-19
7. Skrypnyk, A.L. & D'yakova, Yu.V. (2012) Doslidzhennya vplyvu ekonomichnoyi tsyklichnosti na efektyvnist' roboty pidpryyemstv budivel'noyi haluzi. *Budivel'ne vyrobnytstvo*, 53, 76-82.
8. Zakharchenko, P.V., Havrysh, O.M., Sokha, V.H., Samoylenko, A.A. ta inshi. (2018) Dovidnyk po rynku materialiv dlya vnutryshn'oho oblashtuvannya ta ozdoblennya prymishchen' (za danyymy 2017 roku) /P.V. Zakharchenko, /za zah. red. P.V.Zakharchenka. Vyp. 10. - Kyiv: KNUBA.
9. Izmailova K.V., Bieliukova O.Iu. & Moholivets A.A. (2019) Sutnist ekonomichnykh tsykliv ta yikh vplyv na finansovu stiikest budivnytstva. *Naukovi pratsi NDFI*, 2, 138-150.
10. Tymofeyeva, O.A. (2016) Derzhavne rehulyuvannya haluzi budivnytstva zhytlovoi nerukhomosti. – Rukopys. Dysertatsiya na zdobuttya naukovooho stupenya kandydata ekonomichnykh nauk za spetsial'nistyuu 08.00.03 – ekonomika ta upravlinnya natsional'nyum hospodarstvom. – Vyshchyy navchal'nyy zaklad Ukoopspilky «Poltavs'kyi universytet ekonomiky i torhivli», Poltava.
11. Pyvovarov, K.V. (2009) Derzhavne rehulyuvannya y stymulyuvannya v sferi zhytlovooho budivnytstva. *Derzhavne upravlinnya: udoskonalemya ta rozvytok*, 4. – URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=250>
12. Matsapura, O.V. & Zapiachna, Yu.O. (2019) Peredumovy derzhavnogo rehuliuвання rynku publichnykh zakupivel robit na vykonannya budivnytstva zovnishnikh merezh. *Aktualni problemy ekonomiky*, 5.
13. Selez'nova, O.O. (2015) Doslidzhennya problem rozvytku derzhavnogo rehulyuvannya budivel'nykh pidpryyemstv v Ukraini. *Naukovyy visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu*, 12, 124-128.
14. Bieliukova, O.Iu. (2019) Tsyfrova transformatsiia budivnytstva: mekhanizm vzaiemodii biznesu, nauky, derzhavy. *Budivel'ne vyrobnytstvo*, 66, 30-36.
15. Tymofeieva, O. A. (2011) Derzhavne rehuliuвання budivnytstva zhytlovoi nerukhomosti v Ukraini. *Teoriia ta praktyka derzhavnogo upravlinnia*, 3 (34), 121–126.
16. Bidzhetnyi Kodeks Ukrainy. Zi zminamy [Elektron]/ <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>

А.Л. Скрипник, А.М. Иванченко

Государственное регулирование развития инвестиционных программ в сфере строительства в условиях цикличности экономики

Статья посвящена определению влияния цикличности на развитие экономики Украины и строительную отрасль. Основания показателям, выбранных для определения экономических циклов является ВВП, ВВП строительства. Осуществлен обзор государственных инвестиционных программ, которые прямо или косвенно связаны со строительством, определены способы и методы их государственного регулирования. Определено, что увеличение финансирования государственных инвестиционных программ на дне экономического цикла может стимулировать рост

экономики на следующей фазе. Государственное регулирование инвестиционными программами в сфере строительства является действенным инструментом антициклического управления экономикой.

Ключевые слова: государственное регулирование, государственные инвестиционные программы, финансирование, строительство, цикличность, антициклическое управление.

A.L. Skripnik, A.M. Ivanchenko

State regulation of development of investment programs in the sphere of construction in the conditions of cyclicity of the economy

The article is devoted to determining the effect of cyclicity on the development of the Ukrainian economy and the implementation of state investment programs in construction.

The purpose of the article is to substantiate the feasibility of state anti-cyclical regulation of construction through the implementation of state investment programs and to develop proposals for the structure and order of formation of the appropriate organizational and economic mechanism. To do this, the impact of cyclicity on the development indicators of the construction industry should be determined, and the nature of the relationship between Ukraine's GDP of construction and investment activity and the list of public investment programs related to construction should be considered.

The main indicators chosen to determine the economic cycles are GDP, GDP of construction. The state investment programs, which are directly or indirectly related to construction, are reviewed, ways and methods of their state regulation are determined. State support for the implementation of investment projects is provided by: co-financing at the expense of the state budget, providing state guarantees in accordance with the law on credit funds for the implementation of investment projects, crediting at the expense of the state budget funds, offsetting from the state budget interest on loans necessary for the implementation of investment projects.

The analysis of sources of financing of capital investments in Ukraine for the years 2002-2018 was carried out, we determined that the share of state and local budgets in the sources of financing was the largest in 2014 (15%), 2010, 2017 and 2018 (more than 10%). Moreover, the share of public investments is gradually decreasing, while the financing of investment projects at the expense of local budgets increases annually.

It is determined that increasing the financing of state investment programs at the bottom of the economic cycle can stimulate the growth of the economy in the next phase. State regulation of investment programs in the construction sector is an effective tool for counter-cyclical economic management.

Keywords: state regulation, state investment programs, financing, construction, cyclicity, anti-cyclical management.

Посилання на статтю

APA: Skrypnuk, A.L. & Ivanchenko, A.M. (2019) Derzhavne rehulivannia rozvytku investytsiinykh program u sferi budivnytstva v umovakh tsyklichnosti ekonomiky. *Shliakhy pidvysshchennia efektyvnosti budivnytstva v umovakh formuvannia rynkovykh vidnosyn*, 42, 146–152.

ДСТУ: Скрипник А.Л. Державне регулювання розвитку інвестиційних програм у сфері будівництва в умовах циклічності економіки/А.Л. Скрипник, А.М. Іванченко / Шляхи підвищення ефективності будівництва в умовах формування ринкових відносин. – 2019. – № 42. – С. 146–152.